

Jesper Jespersen

Opponering ex auditorio ved Palle Svenssons doktorafhandling „Demokratiets Krise“

Den økonomiske „krise“ i Danmark i 1970'erne

Er politikerne så ringe?

Vi står i dag over for et vægtigt bidrag til forståelsen af den politiske udvikling i 1970'erne i Danmark.

Det er en politologisk afhandling og skal vurderes som sådan. Det er derfor, at jeg med den største betænkelighed tager ordet, idet jeg med min nationaløkonomiske baggrund, formentlig let kommer til at fejlvurdere doktorandens intentioner med afhandlingen.

Jeg tager afsæt i konklusionen på side 255 vedrørende det „outcome“ - eller mere mundret de resultater - som det politiske system når på baggrund af de „outputs“ (indgreb), som politikerne gennemførte på baggrund af en stribe forlig op gennem 1970'erne.

Konklusionen i kapitel 10 lyder: „det [må] konstateres, at det danske demokrati i 1970'erne har en ganske ringe effektivitet, hvis man hermed forstår evnen til at realisere bredt accepterede mål for den økonomiske politik.“

Doktoranden undrer sig efterfølgende over, hvordan det kan være, at vælgerne ikke reagerer negativt over for 1) de politikere og 2) det politiske system, som tilsyneladende præsterer et så ringe resultat.

Men som det også fremgår af tabellerne i kapitel 9 er vælgerne, bortset fra beskæftigelsen, ikke voldsomt interesserede i de i realiteternes verden meget luftige makroøkonomiske begreber: fuld beskæftigelse, ligevægt på betalingsbalan-

cen, og et stabilt pris- og omkostningsniveau.

Man skal ikke bevæge sig særlig langt uden for det, man kunne kalde nationaløkonomernes torturkammer, førend det er andre mere jordnære forhold, der spiller den dominerende rolle.

Og her mener jeg at kunne identificere nogle forhold, som kunne bidrage til at forklare, at de politiske resultater *ikke* vælgermæssigt opfattes så ringe som den faktiske (her viste) udvikling i de ovenfor nævnte makroøkonomiske størrelser umiddelbart skulle tilsige:

- Fordelingsaspekter: de tre overenskomstindgreb i 1970'erne + en vellykket devaluering i 1979 er ikke omtalt
- Politikerne lægger sig tæt op ad den nationaløkonomiske rådgivning.

Økonomisk politik handler om andet end nationaløkonomi

Økonomisk politik, således som den praktiseres på Christiansborg, handler ikke *primært* - og jeg mener udtrykkeligt ikke *primært* - om den makroøkonomiske ubalance: Det er ikke fuld beskæftigelse, betalingsbalance og inflation, som politikerne i første række retter fokus på, når der forhandles, men derimod indkomstfordelingen.

Politikerne går til forhandlingsbordet under devisen: hvem skal nu betale eller måske rettere, hvem skal have den største luns af den stadigt voksende kage? Vi lever jo som bekendt i et vækstsamfund.

Økonomisk politik går derfor under normale omstændigheder ud på at dele gaver ud via de offentlige budgetter. For kagen vokser populært sagt med 2-3 pct. om året.

Skatte- og fordelingspolitikken var ganske effektiv

Problemet i begyndelsen af 1970'erne var, at politikerne i en lang periode havde delt flere gaver ud, end hvad der kunne rummes inden for den årlige stigning på 2-3 pct. Det havde givet et voldsomt løft i skattetrykket, der havde banet vejen for fremkomsten af Fremskridtspartiet. Introduktionen af kilde- og navnlig samtidigskatten afslørede dette forhold ubønhørligt. Indvælgelsen af Fremskridtspartiet i 1973 var nogle vælgernes kontante reaktion på noget, som de oplevede som en „uretfærdig“ udvikling i den disponible indkomst for betydelige grupper i samfundet.

Dette er velkendt. Hvad der derimod ofte overses eller undervurderes er, at det faktisk lykkedes for de gamle partier, at bremse skattetrykkets himmelflugt. Med mindre variationer ligger det næsten stabilt frem til 1982.

En mindst lige så stor udfordring til det politiske system lå i de *fordelingsmæssige* spændinger, som olieprisforhøjelsen i henholdsvis 1973/74 og 1979/80 gav anledning til. Der var dels den umiddelbare effekt, hvem skulle betale den øgede olieregning? Kunne man ved hjælp af løn-pris skruen smøre noget af regningen af på andre samfundsgrupper? For olieprisstigningerne satte nemlig væksten i stå i de vestlige lande. Pludselig var det en skrumpende kage, som politikerne skulle fordele - heraf betegnelsen „krise“. Fordelingskonflikterne blev skærpede, og der blev båret ved til inflationsbålet.

Det politiske system reagerer på krisen ved en skærpet interessevaretagelse - et forsvar for deres (kerne)vælgernes real-løn/indkomst - langt snarere end en nationaløkonomisk bekymring for den overordnede makroøkonomiske balance. Hvis den fordelingsmæssige balance forrykkes for dramatisk, så kan det påvirke den politiske (eller jeg skulle måske sige den Christiansborgske) stabilitet.

Det særlige krisespørgelse bliver derfor fremmanet, når *realindkomsten* direkte falder og risikoen for at de enkelte partier udelukkende forfølger deres kernevælgernes interesser, bliver overhængende. Her var både de bilfri søndage og Erik Hoffmeyers teatertorden med til at sætte scenen.

Og her er det, at jeg synes, afhandlingen undereksponerer det betydelige politiske output og outcome - for nu at tale afhandlingens sprog - som overenskomstindgrebene i 1975, 1977 og 1979 repræsenterer. De kan tolkes som det politiske systems ønske om og evne til, på trods af partikulære interesser, at præstere en balanceret realindkomstnedgang - med et betydeligt lavtlønsværn indbygget. Hvertil kom i 1979 en kraftig devaluering, der bragte det nominelle omkostningsniveau betydeligt under det europæiske gennemsnit. Denne del af politikken lykkedes faktisk forbavsende godt i anden halvdel af 1970'erne, og det undrer mig, at der står så relativt lidt om disse aspekter ved vurderingen af det politiske systems effektivitet.

Det er snarere den økonomiske rådgivning, der er ineffektiv!

Når outcome med hensyn til arbejdsløshed, betalingsbalance og inflation rent faktisk kom til at afvige ganske betydeligt fra, hvad det politiske system foregav at have som mål, så skal svaret hertil

blandt andet søges i den fejlagtige økonomiske rådgivning, som i første række regeringen, men også Folketinget, baserede deres nationaløkonomiske vurderinger på.

Vi er i den periode, hvor de makroøkonomiske modeller netop har holdt deres indtog i det danske økonomimiljø. Hos vismændene er SMEC-modellen ved at være på plads. I finansministeriet er ADAM under implementering. Disse modeller har den egenskab, at de kan give et hvilket som helst svar, som brugerne (embedsmændene) måtte ønske. Det vil sige, at den strøm af politiske forlig, der kendetegner perioden uden vanskelighed kunne garneres med modelberegninger, der viste, at over en 2-3 årig tidshorisont ville arbejdsløsheden og inflationen falde og betalingsbalancen køre på plads, hvis bare den stimulerede lønpolitik på 4-6 pct. årlig stigning blev respekteret. I denne periode kunne embedsmændene supplere hvert eneste forlig med modelberegninger, der viste en klar reduktion af de makroøkonomiske balanceproblemer.

Konklusion

Måske har vælgeres hovedinteresse, vurderet *en bloc*, netop været ønske om en vis sikkerhed for, at de byrder, som blandt andet energiprisstigningerne og den internationale lavkonjunktur pådrog landet, blev fordelt i det mindste så nogenlunde ligeligt befolkningsgrupperne imellem - hvilket så i 1970'erne delvist skete på bekostning af den mere abstrakte makroøkonomiske balance.

Jeg kunne godt have ønsket, at vurderingen af den manglende politiske effektivitet, der lægges til grund for en af afhandlingens vigtigste delkonklusion havde inddraget de trods alt temmelig omfattende fordelingspolitiske indgreb i 1970'erne - i form af overenskomstforhandlinger, devaluering, pris-, avance- og lønstop. Samt at den også havde set på, hvilke råd politikerne egentlig fik i denne periode.

Det ville muligvis have givet nogle supplementer, der kunne styrke afhandlingens hovedtese yderligere.